

дохідності (ІД), внутрішня норма дохідності, термін окупності з урахуванням чинника часу) оцінок. Вибір виду оцінки повинен виходити з тривалості отримання економічних результатів і зміни вартості основних фондів, викликаной логістичними заходами. Показником порівняльної ефективності додаткових капіталовкладень зручно користуватися, коли відомі, або їх нескладно визначити, зміни результатів і витрат [10]. До зміни (зростання) результатів відносяться: зростання валового доходу або об'єму реалізованої продукції, зростання ціни на конкретну продукцію, зростання об'єму виробництва і продажів та ін. До зміни (економії) витрат відносяться: зменшення суми валових витрат або собівартості виробленої продукції, зменшення будь-яких складових валових витрат або статей калькуляції собівартості продукції. У логістичній системі прикладами такої економії та складових можуть бути: економія матеріальних витрат, економія на зарплаті виробничих робочих, економія на постійних витратах, зниження загальногвиробничих витрат, економія на операційних витратах та ін.

У розрахунках порівняльної економічної ефективності інвестиційних рішень, залежно від повноти наявної інформації, можуть використовуватись критерії витратного або результатного типів, тобто критеріями вибору рішень можуть бути мінімум витрат або максимум економічного ефекту.

Висновки. Користь оцінки приросту чистого грошового потоку по порівнюваних варіантах організації логістичних операцій безперечна. До таких можна віднести вибір транспортних засобів, обґрунтування доцільності створення чи, навпаки, зменшення або навіть ліквідації виробничих запасів. У цих випадках змінюються тільки деякі складові витрат і результатів, а для висновку про ефективність логістичних рішень що впроваджуються достатньо обмеженої інформації. Іншими словами, якщо не йдеться про інвестиційний або інноваційний проєкти, а лише про окремі поліпшення діючого виробництва, то показники порівняльної ефективності можна визначити, порівнюючи додаткові капіталовкладення і економію логістичних витрат, а також приріст прибутку по окремих чинниках, що змінюються. Таким чином, в кожному конкретному завданні зміни витрат і результатів зумовлені його організаційно-технічною суттю, що обумовлює джерела економічного ефекту від впровадження логістичних заходів. Оцінка економічної ефективності логістичних рішень на підставі розглянутого алгоритму зможе дати найбільш об'єктивне обґрунтування доцільності прийняття управлінських рішень в системі логістики.

Перелік посилань

1. **Моисеева Н. К.** Экономические основы логистики / Н. К. Моисеева : Учебник. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 528 с.
2. **Окландер М. А.** Промышленная логистика / М. А. Окландер, О. П. Хромов : Учебн. пос. – К. : Центр учебной литературы, 2004. – 222 с.
3. **Пономарева Ю. В.** Логистика : [учеб. пособие для вузов] / Ю. В. Пономарева. – К. : Центр учебной литературы, 2003. – 192 с.
4. **Смирчинський В. В.** Основи логістичного менеджменту: Навч. посібн. / В. В. Смирчинський, А. В. Смирчинський. – Тернопіль : “Економічна думка”, 2000. – 240 с.
5. **Иванова О. А.** Методы и показатели оценки экономической эффективности создания запасов // Логистика. Проблемы и решения. Укр. научн.-практ. журнал. – 2006. – № 1. – С. 56-61.
6. Эффективность логистического управления: Учеб. для вузов / Под общ. ред. д. т. н., проф. Л. Б. Миротина. – М. : Изд-во «Экзамен», 2004. – 448 с.
7. **Гусаков Б. И.** Экономическая эффективность инвестиций собственника / Б. И. Гусаков. – Минск : НПЖ «Финансы, учет, аудит», 2008. – 216 с.
8. **Стерлигова А.Н.** Управление запасами широкой номенклатуры: с чего начать? / А.Н.Стерлигова // Логинфо – 2013. – №12. – С. 21-24.
9. **Иванова О. А.** Логистический подход к управлению конкурентоспособностью продукции / О.А. Иванова // Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». – 2007. – Т. 14. – С. 273-282.
10. **Пелихов Е. Ф.** Экономическая эффективность инноваций / Е. Ф. Пелихов; Нар. укр. акад. – Х. : Изд-во НУА, 2005. – 168 с.

*Стаття надійшла: 20.01.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.*

УДК 336.14
G320

ЗНАЧИМІСТЬ ФОНДОВОГО РИНКУ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Котькалова-Литвин І.В., канд. екон. наук

Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, м. Київ

Анотація. В статті проведено дослідження актуальності фондового ринку для розвитку вітчизняного підприємництва. Виявлено, що в умовах сучасного дисбалансу економіки України, вітчизняним підпри-

емствам практично неможливо залучити позикові кошти на міжнародних торговельних майданчиках. Комерційні банки посилили вимоги до кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб та значно підвищили відсотки за надання кредитних коштів, що унеможливило отримання банківських кредитів. За таких умов залучення коштів на українському фондовому ринку дозволило би суб'єктам господарювання підтримувати фінансування операційної та інвестиційної діяльності на нормальному рівні.

Предметом статті є виявлення проблем та перспектив розвитку фондового ринку України. Дослідження ставило за мету аналіз тенденції розвитку фондового ринку, визначення нагальні проблеми, їх вплив на розвиток ринку капіталу та обґрунтування напрямів активізації розвитку фондового ринку України. Теоретико-методологічною основою дослідження є законодавчі та методичні принципи організації роботи вітчизняного ринку цінних паперів. Розглянуті стан, особливості та сучасні тенденції функціонування українського біржового ринку, визначено основні проблеми та фактори уповільнення його роботи. Виявлено, що фондовий ринок України характеризується низькою капіталізацією та ліквідністю, недостатнім захистом прав інвесторів, відсутністю прозорості, високою волатильністю в порівнянні з розвинутими фондовими ринками. Обґрунтовано необхідність потужного розвитку фондового ринку для забезпечення потреб українських підприємств у доступних та відносно недорогих залучених коштах. Результати дослідження можуть бути використані для розробки законодавчих та нормативних документів щодо регулювання ринку цінних паперів.

Ключові слова: фондовий ринок, цінні папери, залучені кошти, прозорість інформації, емітент, інвестор.

Постановка проблеми. На даний час, Україна переживає новітній етап розбудови соціально-політичного та економічного устрою. Вітчизняна економіка перебуває у кризовому стані, який виявляється у дисбалансі фінансового ринку, різкому зростанні курсу валют, скороченні ВВП. У першому кварталі 2014р. світові рейтингові агенти понизили суверенний рейтинг України, Так, рейтингове агентство S&P знизило рейтинг за міжнародною шкалою в національній та іноземній валюті з «В+» до «В» з прогнозом «негативний», Moody's – з «В2» до «В3» з прогнозом «негативний», називаючи причинами слабку інституційну стійкість, брак зовнішньої ліквідності та негативні прогнози щодо розвитку економіки [7]. Зниження суверенного рейтингу Україні прямопропорційно впливає на можливість вітчизняних підприємств залучати кошти на міжнародних фінансових ринках. Однак українським суб'єктам господарювання необхідно обслуговувати поточні кредити й при цьому фінансувати нормальне та розширене відтворення капіталу. За таких умов, актуалізується значення механізмів залучення коштів на внутрішніх ринках. Традиційний інструмент залучення коштів у вигляді банківських кредитів наразі є практично недоступним у зв'язку з високими відсотками та значними вимогами до кредитоспроможності позичальників. Фондовий ринок, в даному випадку, стає альтернативним майданчиком для вирішення проблем залучення коштів українськими підприємствами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та розвитку фондового ринку досліджували такі українські та західні економісти як В. Базилевич, М. Бурмака, О. Василик, В. Корнеєв, О. Мозговий, В. Савченко, М. Самбірський, Дж. Долан, К. Форбс та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Водночас в умовах глобалізації фінансових систем та відкритості вітчизняного ринку цінних паперів виникають нові можливості та загрози для розвитку фондового ринку як сектору ринку капіталу, що потребує проведення нових досліджень факторів впливу на зазначені сегменти економіки.

Формулювання цілей статі. Проаналізувати стан та тенденції розвитку фондового ринку, визначити нагальні проблеми, їх вплив на розвиток ринку капіталу та запропонувати напрямки активізації розвитку фондового ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний фондовий ринок це не просто сукупність операцій з цінними паперами, а чітко організована, багатокомпонентна, високотехнологічна система, що забезпечує оптимальні умови для реалізації інвестиційних планів суб'єктів заснованих на цінних паперах. Сьогодні в Україні організований фондовий ринок представлено 10-ма біржами, серед яких «Фондова біржа ПФТС» займає перше місце за обсягами торгів, на цей торговельний майданчик припадає 37,74% обсягів торгів, з незначним відставанням йде біржа «Перспектива» – 33,58% організованих торгів цінними паперами, третє місце займає «Українська біржа» – 26,96%. [4, с.154]. Останні 2,72 % обсягів торгів обслуговують ЗАТ «Українська фондова біржа», ЗАТ «Фондова біржа «Іннекс» ЗАТ «Українська Міжнародна фондова біржа», ЗАТ «Українська міжбанківська валютна біржа», ЗАТ «Придніпровська фондова біржа», АТ «Київська міжнародна фондова біржа».

За останні чотирнадцять років вітчизняний фондовий ринок характеризується постійно зростаючою динамікою, так за 1997 – 2011 роки він зріс в 25 разів. До того ж, з 2009 року обсяг торгів на ринку цінних паперів став перевищувати ВВП України [10].

Активізація розвитку фондового ринку сприяла низка інституціональних та інформаційно-технічних змін. По-перше, росту торгів на фондовому ринку сприяло введення нової біржової технології - інтернет-трейдинг. Це дозволило значно збільшити участь фізичних осіб в торгах на ринку цінних паперів.

По-друге, у 2010р. Національна комісія по цінним паперам та фондовому ринку започаткувала строковий ринок деривативів, дозволивши торгівлю ф'ючерсними контрактами на індекс Української біржі. Це дозволило запровадити технології хеджування ризиків та укладання арбітражних контрактів.

Крім того, на початку 2011 року Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку запровадила додаткові можливості подачі адміністративних даних та інформації професійними учасниками фондового ринку - у вигляді електронних документів з накладанням електронного цифрового підпису [1].

У 2012р. відбулись структурні зміни в інституціональному устрої фондового ринку. Так у липні 2012 року парламентарії прийняли закон «Про депозитарну систему», в результаті щодо було створено Центральний депозитарій. Крім Центрального депозитарію законом передбачено поява ще одного інституту – Центрального розрахункового центру. На останній покладено функції клірингу та розрахунків на фондовому ринку, в ньому ж передбачається зберігати гроші учасників торгів. Ці зміни впливають на формування прозорої системи розрахунків на ринку цінних паперів.

Однак поряд із позитивними змінами у діяльності фондового ринку залишається ще низка суттєвих проблем, які загальмовують його росту.

Перша проблема полягає у досить вузькому наборі фінансових інструментів, якими оперує фондовий ринок. Основними цінними паперами, що торгуються біржових ринках є акції та облігації (Табл. 1).

На нашу думку, такий стан торгів говорить про страх гравців фондового ринку втратити власні заощадження внаслідок нестабільності та нерозвинутості ринку капіталів в Україні, а також це свідчить про недовіру учасників ринку до емітентів цінних паперів. Протягом досліджуваного періоду найбільша питома вага приходилася на облігації державних позик - в 2002, 2010-2012 роках, на облігації підприємств - в 2003-2008 роках та на акції - в 2009 році. Найменшим попитом в різні роки користувалися - деривативи (2006-2008 роках), інвестиційні сертифікати (2003-2005, 2012 роках), облігації місцевих позик (2009-2011 роках) та інші види цінних паперів (2002 рік), не враховуючи ті цінні папери, які взагалі перестали випускатися.

Таблиця 1 - Структура обсягу торгівлі цінними паперами в Україні протягом 2002-2012 рр. [8]

Вид цінного паперу	Кількість різних видів цінних паперів по роках, млрд. грн										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Акції	0,929	0,835	1,844	4,469	7,059	13,614	11,819	13,540	52,710	79,430	23,440
Облігації підприємств	0,787	2,024	4,342	6,534	12,316	17,361	16,611	7,070	6,710	21,530	26,360
Облігації місцевих позик	0,000	0,013	0,887	0,667	1,003	0,794	0,457	0,030	0,140	0,460	6,390
Облігації державних позик	4,713	0,516	0,652	3,872	8,646	2,773	8,549	7,880	60,860	99,130	179,13
Інвестиційні сертифікати	0,000	0,000	0,027	0,174	0,339	0,428	0,204	7,140	7,140	11,400	3,990
Деривативи	0,065	0,112	1,624	0,684	0,089	0,053	0,120	0,050	3,730	23,890	24,950
Іпотечні цінні папери	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,127	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Інші види цінних паперів	0,007	0,000	0,000	0,000	0,047	0,000	0,000	0,300	0,000	0,000	0,000
Всього:	6,50	3,50	9,40	16,40	29,50	35,15	37,76	36,01	131,30	235,84	264,30

Така ситуація є критичною з точки зору диверсифікації фінансових ризиків при інвестуванні у фінансові активи, що зменшує попит залучення та генерування додаткового капіталу суб'єктами господарювання за допомогою інструментів фондового ринку. Існуючий спектр фінансових інструментів ринку цінних паперів є надто вузьким: в обігу на організаторах торгівлі перебувають переважно акції, облігації підприємств і державні облігації, майже відсутні похідні фінансові інструменти, іпотечні цінні папери [3]. Інвестиційна якість більшості цінних паперів, що перебувають в обігу, залишається низькою через відсутність ефективного захисту прав інвесторів у цінні папери, незацікавленість потенційних інвесторів придбати цінні папери через низький рівень корпоративного управління. Проте нагальною потребою є створення нових фінансових інструментів, які вже успішно функціонують на розвинених ринках. Насамперед слід впровадити похідні інструменти на іноземні валюти, за допомогою яких інвестори зможуть страхувати валютні ризики, адже, беручи до уваги динаміку коливань валютних курсів на світових валютних ринках, виникає необхідність убезпечити себе від потенційної небезпеки, пов'язаної зі змінами курсів валют, що може призвести до збитків, які перевищать отриманий інвестиційний прибуток.

Упровадження таких нових інвестиційних продуктів, як похідні на товари, створить умови для виходу на ринок нових учасників та додаткові можливості для існуючих. Виробники зможуть страхувати очіку-

вані зміни цін на товари і планувати майбутні витрати. Інвестори матимуть можливість здійснювати спекулятивні операції, будувати арбітражні та хеджеві моделі, інвестувати в товарні активи, що покращить диверсифікацію портфеля.

Ще однією проблемою на фондовому ринку є пріоритетність первинного ринку корпоративних цінних паперів (перевищення первинного ринку цінних паперів майже в четверо над вторинним) [9, с. 44]. Фактично це ринок емітованих цінних паперів, а не тих, що перебувають в обігу. Така тенденція підтримується за рахунок небажання інвесторів продавати цінні папери, придбані на первинному ринку цінних паперів. Цей ринок характеризується низьким рівнем обертання цінних паперів і здебільшого обслуговує процеси перерозподілу власності, на відміну від ринків розвинених країн, які забезпечують залучення інвестицій для розвитку реальної економіки [5].

Перевищення первинного ринку цінних паперів є також наслідком зміцнення взаємодії підприємств-емітентів з підприємствами-суміжниками, що набуває все більшого значення. Використання цінних паперів як інструмента установа й закріплення господарських зв'язків майже відсутнє. Інтереси керівників підприємств зосереджені не на стимулюванні розвитку підприємства, а на розподілі прав власності на нього [2]. Ці чинники призводять до зниження рухливості акцій, оскільки їхня кількість, що вільно переходить від одного власника до іншого за допомогою фондової біржі, відносно зменшується.

Підвищенню ролі вторинного біржового ринку може сприяти організація подвійного листингу акцій тих українських підприємств, які здійснили вихід на міжнародні фондові майданчики через механізм IPO. Станом на початок 2014р. акції майже 30 провідних вітчизняних компаній, таких як харчовий гігант «Міроновський хлібопродукт», агрокомпанія «Кернел», промисловий концерн «Fertexpro», девелопер «KDD Group» тощо, обертуються на міжнародних торговельних майданчиках [6]. Найпопулярнішими біржами на яких розміщуються українські IPO є Варшавська фондова біржа та Лондонські біржовий та позабіржовий ринки. Процедура подвійного лістингу допоможе вирішити дві проблеми відразу – введе на біржу якісних емітентів, а відтак і західну культуру публічних компаній, що, відповідно, підвищить ліквідність українського фондового ринку в цілому. Ще одним позитивним моментом для українських інвесторів є те, що торгівля цінними паперами закордонних емітентів дозволить їм знизити свої валютні ризики. Інвестори отримають інструмент з елементом валютного хеджування. Оскільки ці акції матимуть свою ціну на закордонних майданчиках, виражену в євро або доларах, то ця ціна буде закладена в їхню вартість на українському ринку з урахуванням курсу гривня/долар або гривня/євро. Якщо ціна акцій на зарубіжному торговельному майданчику залишиться незмінною, але зміниться курсова різниця, то ціна акцій на українському ринку змінюватиметься через зміни курсу валют. Це відбуватиметься завдяки арбітражу, який проводитимуть компанії, що мають доступ як на вітчизняні, так і на іноземні торговельні майданчики.

На нашу думку, підвищенню ролі вітчизняного фондового ринку для внутрішнього залучення коштів українськими підприємствами сприяла би організація проведення внутрішніх IPO. До переваг проведення первинного публічного розміщення акцій на українському фондовому ринку як засобу залучення капіталу слід віднести:

- 1) залучення довгострокових інвестицій українськими підприємствами у гривні;
- 2) відсутність відтоку капіталу на виплату відсотків (на відміну від залучення коштів шляхом розміщення облигацій). Рішення про виплату дивідендів та їх розмір приймається загальними зборами акціонерів. Націленість акціонерів на подальший розвиток бізнесу може зумовити прийняття рішення про капіталізацію отриманого прибутку і відсутність дивідендних виплат;
- 3) обіг акцій на вторинному ринку стимулює попит на них і, відповідно, зростання вартості цінних паперів та капіталізації компанії, а також їх популярність серед вітчизняних споживачів;
- 4) вдале первинне розміщення сприяє розширенню можливостей залучення фінансових ресурсів та зменшенню фінансових витрат при здійсненні наступних випусків акцій.

Висновки. Враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що вітчизняний фондовий ринок безперервно змінюється і розвивається. Попри невеликий рівень капіталізації порівняно із фондовими біржами розвинутих країн вітчизняний ринок представлений практично всіма секторами економіки; активи українських емітентів користуються попитом у нерезидентів і є повноцінними представниками ринку акцій країн, що розвиваються.

Сьогодні крупні вітчизняні підприємства для залучення фінансових коштів обирають торговельні майданчики інших країн. Динамічний розвиток фондового ринку України допоможе українським підприємствам більш ефективно залучати капітал на первинному ринку. Збільшення оборотів вторинного обігу українських паперів сприятиме суттєвому збільшенню обсягу торгів, розширенню кола інвесторів у вітчизняний бізнес.

Перелік посилань:

1. **Вівчар О.Й.** Сучасні тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні / О.Й. Вівчар // Науковий вісник НЛТУ України - 2011. - №219. - с. 178-182.
2. **Горбата Ю.В.** Проведення IPO українськими компаніями: сучасна проблематика / Ю.В. Горбата.- Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1953>

3. **Корнійчук О.П.** Фондовий ринок: теорія і практика / О.П. Корнійчук; ред. Б.М. Данилишин ; НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України. – К. : [б. в.], 2009. – 224 с
4. **Котова М.В.** Трансформація фондового ринку України в умовах світової глобалізації / М.В. Котова, В.С. Задорожнюк // Економіка: реалії часу. - № 1(6), 2013р. – С. 153-157, С.154
5. **Нескорודה І.І.** Особливості функціонування фондового ринку України /І.І. Нескорודה. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://sciencepractice.com.ua/article/53-2013-08-19.html>
6. Остання надія: що принесе подвійний лістинг на український фондовий ринок - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://ua.prostobank.ua/>
7. Офіційний сайт Національного банку України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Національного комітету з цінних паперів та фондового ринку. - [Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>.
9. **Ткаченко С.** Оцінка стану і перспективи розвитку фондового ринку України / С. Ткаченко// Вісник НБУ. – 2010. - №8. – С. 44-50.
10. **Чайковська В.П.** Інфраструктура фондового ринку України: сучасний стан та тенденції розвитку / В.П. Чайковська. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2692>

*Стаття надійшла: 23.03.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Мельник В.М.*

УДК 656.078.89
М210

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Козіна К. Г., аспірант

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

***Анотація.** Транспортний комплекс є важливою складовою у структурі економіки України. Ефективне функціонування державної транспортної системи та включення її в світову транспортну мережу відіграє визначальну роль в економічному розвитку країни, формуючи внутрішній ринок, посилюючи транскордонні зв'язки України з зовнішнім світом. Метою статті є дослідження конкурентоспроможності автотранспортного підприємства як економічної категорії. Підвищення жорсткості методів та форм прояву конкуренції, прискорення темпів змін параметрів ринку викликали об'єктивну необхідність удосконалення на українських автотранспортних підприємствах підходів до управління їх конкурентоспроможністю. Предметом дослідження є конкурентоспроможність автотранспортного підприємства. Основними методами дослідження є метод аналізу, синтезу, порівняння, метод систематизації. Метод аналізу та порівняння використовуються при розгляді понять міжнародна конкурентоспроможність автотранспортного підприємства (АТП) та конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень, метод синтезу – при визначенні особливостей управління конкурентоспроможністю підприємства, метод систематизації – для виявлення цілей та принципів управління конкурентоспроможністю АТП на міжнародному ринку. В процесі написання роботи отримані наукові й практичні результати: уточнена сутність та характерні ознаки поняття конкурентоспроможності автотранспортного підприємства; визначена та обґрунтована співставність понять міжнародна конкурентоспроможність АТП і конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень, цілей їх управління. Конкурентоспроможність АТП – це системна здатність АТП доцільно використовувати свої конкурентні переваги на конкретному ринку, що забезпечує задоволення платоспроможного попиту споживачів з максимальною корисним ефектом, продуктивне функціонування підприємства порівняно з конкурентами та його усталений розвиток. Конкурентоспроможності АТП характеризується подвійністю: з одного боку відображає продуктивність та ефективність економічного суб'єкта відносно конкурентів, з іншого – і продуктивність і ефективність АТП залежать від характеру і сили його конкурентної позиції та здатності реалізовувати свої конкурентні переваги. Поняття міжнародної конкурентоспроможності АТП можна характеризувати як узагальнююче, а конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень – як конкретизуюче. Міжнародна конкурентоспроможності АТП порівняно з конкурентоспроможністю АТП на ринку міжнародних перевезень має більш широкі масштаби та цілі управління.*

***Ключові слова:** транспортний комплекс, конкурентоспроможність АТП, конкурентоздатність АТП, міжнародна конкурентоспроможність АТП, конкурентоспроможність АТП на ринку міжнародних перевезень, управління конкурентоспроможністю АТП.*